

A KORMÁNYOK FELADATA MEGOLDANI A „SZEMÉT- PROBLÉMÁT?*

Nagy Evelin Éva¹

A XXI. században az államokra egyre több globális feladat megoldása hárul. Klímaváltozás, túlnépesedés, megművelhető földterületek csökkenése, menekültválság, terrorizmus, vagyoni egyenlőtlenségek növekedése stb. Ezek mind olyan krízishelyzetek, amelyekre az egyének csak kis mértékben tudnak hatást gyakorolni. Van azonban egy világszerte létező probléma, amelynek a megoldásában minden ember képes szerepet vállalni, ez pedig nem más, mint a túlzott hulladéktermelés.

Sokan úgy gondolják, hogy a szelektív szemétgyűjtéssel sokat tesznek a környezetükért, de ez csak részben helytálló, hiszen az év elején egy új kínai szabály miatt minden megváltozott. Milyen drasztikus változás következett be a hulladékfeldolgozás terén? Hogyan próbálják egyes államok és Magyarország megoldani ezt a problémát? Milyen kormányzati kihívásokkal kell szembenéznük az országok vezetőinek?

1. Nemzetközi kitekintés

Az elmúlt hónapokban egyre gyakrabban lehetett hallani, hogy kisebb-nagyobb országok sorra mondanak nemet a műanyag zacskókra, műanyag szívószálakra vagy bármilyen olyan műanyagból készült termékre, amelyek feleslegesek, könnyen helyettesíthetőek és károsak a környezetünkre. Bár nagyon sok helyen lehet olvasni, hallani, hogy mennyire veszélyes a műanyag zacskó a környezetünkre, mégis fontos megemlíteni, hogy ezek a termékek lebomlási ideje hihetetlenül hosszú. Míg egy banánhéj pár hét alatt lebomlik, addig egy műanyag szatyornak 200 év is kell, de egyes számítások szerint, illetve a zacskó előállításától függően akár 1000 év is lehet a lebomlási idő. Egy műanyag palack pedig 450 év alatt tűnik el teljesen a föld színéről.

A műanyag zacskók nagy része (évente mintegy nyolcmillió tonna) az óceánokba kerül, ennek következtében nagymértékben sérül azok élővilága, ami közvetlen módon ránk is káros hatással van, hiszen számos helyen fogyasztják a tenger gyümölcseit. Egyes becslések szerint, ha a jelenlegi helyzeten nem változtatunk, 30 év múlva több műanyag lesz az óceánban, mint hal. Röviden tehát, ha nem lenne elég az, hogy számtalan populáció sérül, saját magunkat is mérgezzük a túlzott műanyag használatával.

* DOI 10.21867/KJK/2019.1.5.

¹ Nagy Evelin Éva, joghallgató, DE ÁJK

2. Costa Rica úttörő szerepe

A műanyag betiltási hullámban úttörő szerepet játszik Costa Rica, hiszen 2021-re a világon az első állam lehet, amely teljes mértékben betiltja a műanyag zacskók használatát. A közép-amerikai ország már a megoldáson is dolgozik, hogyan lehetne helyettesíteni a betiltandó szatyrokat: 2016-ban egyetemi hallgatók találtak egy alternatívát, banánból sikerült előállítaniuk egy sokkal tartósabb és mindössze 18 hónap alatt lebomló anyagot.

Mi lehet az oka annak, hogy ilyen nagy ütemben kezdték el tervezni a betiltásokat, miközben már egy régóta fennálló problémáról van szó?

A szelektív szemétyűjtés ettől az évtől kezdve, de már az elmúlt pár évben is drasztikus változtatáson ment keresztül. Eddig egy sokak által nem ismert terv alapján zajlott az újrahasznosítás: az egyének által összegyűjtött hulladék nem helyben, esetleg a környező országokban került feldolgozásra, hanem leginkább Kínában, ahol az ezzel foglalkozó cégek felvásárolták a szemetet és például műszálat gyártottak belőle, azt ruhába szőtték, majd így hozták újra forgalomba. Ez a folyamat az 1980-as években indult útnak, ami nagyon jó megoldásnak tűnt, hiszen akkor még Kína nem rendelkezett a napjainkban rá jellemző erős ipari háttérrel, a megfelelő számú munkaerő is rendelkezésükre állt és nem utolsó sorban szükségük is volt a nyersanyagra. Az évtizedek múltával sem a fejlett európai országok, sem az Egyesült Államok nem kezdett el dolgozni a problémán, csekély számú cég, vállalat foglalkozott az újrahasznosítással és a kormányok sem vállaltak kellő szerepet ebben a fontos ágazatban, hiszen nagyon egyszerű megoldásnak vélték a kínai "segítséget". Közel 40 év alatt azonban megváltozott a helyzet, Kína a fogyasztói társadalom egyik legnagyobb kiszolgálója lett, óriási fejlődésen ment keresztül, már a saját szemetük feldolgozása is kezd problémát jelenteni, olcsó munkaerőt is nehezen lehet már találni, így úgy döntöttek, hogy ezentúl nem vásárolnak fel bármennyi szemetet, csak nagyon csekély mennyiségben.

3. A szemétdomb császára

Természetesen más eszközökkel is próbálkoznak megoldani a fennálló krízist, például a TerraCycle nevezetű cég - amelynek a vezérigazgatója magyar származású - a nem újrahasznosítható termékek újrahasznosításában játszik úttörő szerepet, ezért nincs is versenytársuk a piacon. A vállalat profilja arra épül, hogy nem válogatnak a szemetek közül, szinte minden gyűjtenek. Ma már nem folytatnak konkrét gyártást, ehelyett egy tudományos csapatból és dizájnerekből épül fel a szervezet. Kitalálnak valamit, például azt, hogy miként lehet begyűjteni és megtisztítani az utcai műanyag óriásplakátokat és együttműködnek egy táskakészítő céggel, akik elvégzik a feldolgozást - a TerraCycle tulajdonképpen az ötletei miatt kap bizonyos százalékot az eladott

termékek után. Tom Szaky, a magyar származású vezető elmondása szerint mindig újabb és újabb termékek újrahasznosításával foglalkoznak, olyanokkal, amelyek újrahasznosítása költségesebb, mint amennyiért az új termék eladható, ezért csak ott tudnak működni megfelelően, ahol a kormány és cégek hozzájárulnak ezekhez a programokhoz. Ilyen például a borotva, cigarettacsikk, tampon vagy a pelenka, utóbbira már született is egy megoldás: egy része komposztálható fertőtlenítés után, más részét pedig beolvasztják műanyag alapanyagának.

4. A magyar hulladékgazdálkodás

Átlagosan Magyarországon egy fő 379 kg szemetet termel évente, ez hatalmas mennyiség, amiből csak annyit látunk, hogy kiteszük a hulladékot és a kukásautó elszállítja. Jobb esetben a kihelyezett szelektív szemétyűjtőig elvisszük magunk, de hogy ez után mi történik a szeméttel, már senkit nem foglalkoztat, pedig egyre nagyobb problémát jelent hazánkban is. Ősszel főleg Pest és Nógrád megyében akadozott a szemétszállítás, hiszen több helyen is jelezték, hogy nem érkeztek meg a kukásautók a kihelyezett hulladékért.

A szemétszállítás közvetlenül a Innovációs és Technológiai Minisztérium alá tartozik, 2016 óta központosították a szemétszállítást, amely azt jelenti, hogy a Nemzeti Hulladékgazdálkodási Koordináló és Vagyonkezelő Zrt. meghatározza a hulladékgazdálkodás országos céljait, fejlesztésének irányait, ellátja az önkormányzatok közötti és a regionális koordinációt, beszedi a közszolgáltatási díjat stb. A tényleges szemétszállítást pedig a önkormányzati társulások végzik országszerte.

A centralizáció nem valósította meg teljesen a hozzáfűzött reményeket. A múlt héten például licitálni lehetett a szemétre, amiért nem igazán tolongtak az erre alkalmas cégek, vállalkozások. Ezen az elektronikus árverésen közel 100 tonna bálázott PET palackot és dupla ennyi vegyes papírt lehet megvenni, ezenkívül még fólia és üveg licitálására is van lehetőség. Egyáltalán nem rendhagyó, hiszen már lassan két éve bevett szokás, hogy ezzel a módszerrel szabadul meg a hulladéktól a NHKV Zrt, az az állami kukaholding. Általában az ARW Magyarország Kft. szokta ezeket az elektronikus licitálásokat megnyerni, könnyű dolgok van, mivel gyakran ellenfél nélkül indulnak az árverésen.

A krízishelyzet kiindulópontja, hogy munkaerőhiányra hivatkozva nem szállították el a hulladékot. A probléma azonban abból adódott, hogy gyakori finanszírozási problémákba ütköztek a szemétszállító cégek, hiszen az állami kukaholding nem fizette ki a megfelelő összegeket. Az önkormányzati társulásoknak meg van kötve a kezük, hiszen az NKHV Zrt. fent említett díjszedési kötelezettsége kizárólagos hatáskörébe tartozik, amit utána szétoszt a szolgáltatók között. Jelen esetben a díjak beszedésével (egyres háztartásokba nem érkeztek meg a szemétszállítási díjat tartalmazó számlák) és

visszaosztással voltak bonyodalmak, ezért döntött úgy a Zöld Híd Nonprofit Kft., hogy többszöri figyelmeztetés után nem szállítja el a szemetet. A hulladékszállítást végül az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság finanszírozása mellett sikerült megoldani. A kormány a jövőben próbál nagyobb szerepet vállalni és plusz állami források bevonását is szükségesnek látja. Teljesen a probléma még nem állt helyre, egyes becslések szerint hónapoknak kell eltelnie, mire megfelelően tud működni az állami kukaholding.

A szelektív szemétszállítás is aggályos, hiszen erről a társulások dönthetnek, hogyan rendelkeznek vele, mely hulladékgyűjtésből élő vállalkozásoknak adja el az újrahasznosítható anyagokat. Előreláthatóan erre pályázati rendszert alakítanak ki, amelyben csak azok a cégek vehetnek részt, amelyek előbb átmennek egy regisztrációs/minősítési procedúrán, ez zajlik jelenleg is. Problémát jelent még, hogy az utcákon nincsenek elkülönített kukák, minden szemét egy kukában végzi, így esély sincs az újrafeldolgozásra.

Nem ez az első eset, hogy hazánkban gondot jelent a szelektív szemétyűjtés. A fent említett TerraCycle nevű különleges cégnek (amelynek élén egy magyar származású fiatalember áll és főleg a kihívásokat keresik újrahasznosítás terén) pár év Magyarországon való tartózkodás után ki kellett vonulnia, hiszen partnerek és állami közreműködés hiányában nem tudtak itt maradni a konkrét hulladékgyűjtésben, de a cégükhöz kapcsolódó IT szakcsoport továbbra is tevékenykedik nálunk. Rajtuk kívül másik két országgal is meg kellett szakítaniuk a kapcsolatot, az egyik Argentína volt, ahol az infláció miatt, a másik pedig Törökország, itt pedig a nőket ért hátrányos megkülönböztetés miatt. A nők nagyobb aktivitást mutatnak bizonyos területeken a szelektív szemétyűjtésben, (pl. kukák, dobozok beszerzése) de Törökországban ez elmaradt, hiába kötöttek több szerződést az országban.

A szemétszállítás egy globális probléma, amelyre az állami szervezeteknek, a magánvállalkozásoknak és az egyéneknek együttesen kell megoldást találni. Elsődlegesen a felesleges, túlzó szemétermelést kell visszaszorítani, majd a szükségszerűen keletkezett hulladékot szakszerűen újrahasznosítani, végső esetben megsemmisíteni, de a lehető legcsekélyebb mértékben károsítani ezzel a környezetünket. Tehát ahogyan a probléma is összetett, úgy a megoldása is kooperációt követel meg, nem várhatjuk csupán az állami, kormányzati megoldás megszületését és megvalósítását. Ugyanis amíg az kivitelezés alatt áll, nagyon sokat tud tenni a társadalom is, saját háza táján.

Források jegyzéke:

- <https://www.portfolio.hu/short/rekordot-dontott-a-muanyag-zacskok-betiltasat-celzo-kampany-magyarorszagon.300050.html>
- <http://okopoliszalapitvany.hu/hu/cikk/muanyag-tilalom-a-vilag-korul>
- <https://sokszinuvidek.24.hu/életmod/2017/08/17/costa-rica-lehet-a-vilag-első-muanyagmentes-orszaga/>
- <https://24.hu/élet-stilus/2015/04/05/egyetlen-nadragja-van-a-milliomos-magyar-sracnak/>
- https://index.hu/gazdasag/2018/11/21/arveres_kukaholding/
- <https://24.hu/belfold/2017/03/12/a-milliomos-magyar-mocskos-bizniszetol-tisztabb-lesz-a-fold/>
- https://index.hu/gazdasag/2018/10/02/kukaholding_tartozas_fkf/
- https://index.hu/gazdasag/2018/10/17/nhkv_kukaholding_jobban_mukodik_mint_regen_kormanyinfo/